

A BAKELIT KUKA

TOLNAI OTTÓ

EGY KICSIT SZOBRÁSZ ÉS ORTOPÉD CIPÉSZ IS

Egy félig rothadt balos kaptafára bukkantam a szemétdombon. Nem volt egyszerű megmentenem. Előbb csak félrelöktem, majd leborítottam egy lyukas lábassal. Aztán két-három napig a garázs külföldi folyóiratokkal teli, kis könyvespolcán állt. A múlt héten hoztam fel ide padlásszobámba és helyeztem méterszer hármastalom jobb sarkára. Azóta farkaszemet nézek vele, pontosabban: szűszemet.

Gondolatban körülrajzolom, bőröket feszítek, szögezek rá illatos, fenyőerdőket lehelő faszögekkel srb.

Szépen ívelt és mégis, ha lépne: sántítana.

Akárha egy isten büdös lábát szaglásznam, tanulmányoznam végtelen asztalomon.

Soha ilyen közel az istenekhez!

Igen, egy kicsit szobrász és ortopéd cipész is voltam mindig.

A VÉGSŐ ÉS FELETTÉBB MEGNYUGTATÓ KONKLÚZIÓ

Honnan ez a gombostű?! Ez, itt. Igen, pontosan ez az. Mérget veszek rá. Ez. Hogyan kerülhetett át ide, ebbe a házba?! Ki szúrta az angol dohánytapétába?! Ki?!

Ezzel volt felszúrva a falra, a vörösre átfestett falra, az a nagy tenyérnyi lepke, amelyet a villanytelep végében fogtam, zártam a családi gyufásdobozba, és amelyet aztán — hiába csöppentettem rá rumot — néhány nap alatt széthordtak az üvegszerű, apró betonhangyák. Széthordták, és csak a gombostű maradt, ez a gombostű a függőleges vörös végtelen közepébe szúrva.

Mozdulatlanul néztem végig a nagy, bolyhos-hamvas építmény bontását. Így dolgozhattak az izzó sivatag közepén a piramisokat építő rab-

szolgák — a nap ilyen izzó tüként szűrődhatott a tarkójukba, elmélkedtem a pamlagon heverve, míg végül már úgy tűnt, én heverek ott függőlegesen a vörös homokban, engem hordanak szét az apró üveglények.

Hogyan kerülhetett át ez a tű a limáni, 5. emeleti lakásból, ide, a telep házába? Hogyan?

Amikor Erzsi néni kiszedte a szögeket, mert, mint mondotta, hurcolkodáskor így illik, külön ráparancsoltam: a gombostűt ne bántsa, a gombostű marad. Nem bántotta, és mégis eltűnt. Mielőtt még elkezdtük volna hordani, túrni, ömleszteni le a motyót, észrevettem eltűnését, és álljt kiáltottam, riadóztattam az egész társaságot. Átrostáltunk mindent, de hiába, a gombostű, ez a gombostű eltűnt.

Még szerencse, hogy ide, a dohány- és nem a nappali vörös tapétájába szúrták, mert ha ott fedezem fel, könnyen azt hiszem, még mindig a vörös sivatag közepén heverek.

Érdekes, a gombostű, az éjjeli lepke gombostűje is jött velünk. Ez az. Ez. Szépen látni kétszer is edzett gombját. Előbb a lepke halála edzette, aztán pedig az üveghangyák mikroszkopikus fogai, nyelve. Olyan a gombja, akár egy rubingömb — mind közelebb hajolok hozzá.

Igen, szalmakazalban lehetetlen megtalálni a tűt, de szalmakazlastól kitűnően, biztosan szállítható — ez lenne a végső és felettébb megnyugtató konklúzió.

Figyelem a rubingömböt, figyelem az egész dohányfalat, de egyelőre még se árnyék, se rovar nem mozdul, nem lopakodik feléje — felém.

ÍGY SOKKAL SÜRÜBB

Lajos levele Kecskemétről. A nagy formátumú bélyegeken Munkácsy és Bogdány Jakab virágcsendéletei — kitűnőek, a németalföldi virágfestő kismesterek színvonalán.

Akkor itt járt, ajándékoztam neki egy párizsi füzetet, és most küldi az első verset, amellyel, mint írja, megnyitotta:

Kezem csöpp mell varsája . . .

Különös módon, már napok óta éreztem, akárha bőrömön, hogy ír a meggyzín fedelű füzetbe, s mióta megjött a levele, többször is azon kaptam magam, hogy én is, én is írom azt a füzetet serényen, szorgalmasan — így sokkal sürűbb:

*egy jódlí-csoport száll felém
vörös gurtlis ródlíkon*

AZ ECETGYÁR KÉMÉNYE

Az udvar közepéről, onnan, ahol lábammal még mindig kitapogathatom a volt kerítés helyét a fűben, vagy a japánakác asztaltól, ha északra pillantok a kis szomorúfűz fölött: az ecetgyár kéményét látom.

Megyek át az udvaron — vizet viszek a tyúkólba, krumplihéjat a nyulaknak, gegát a kutyának, valami erjesztésre szánt hulladékot a rozsdás teknőbe — és hirtelen megállok. Érzem, valaki a hátam közepébe bök; visszapillantok. Sokszor még éjszaka is megtörténik ez velem, ugyanis a kémény ki van világítva, nehogy nekiszálljanak a repülőgépek. Olykor pedig az intenzív ecetillat állít meg.

Fiam, akinek hihetetlenül érzékeny szimata van, gyakrabban, szinte naponta érez ecetillatot. Úgy látszik, számára még intenzívebben van jelen a gyár, noha a kémény külön nem foglalkoztatja...

Igen, az ecetgyár kéményének, mint afféle vízjegynek, fallikus vízjegynek mindenütt, mindenben ott kell lennie (ott az ecetillatnak is): a 70-es évek egyik központi momentuma, motívuma, monumentuma. Vagy nevezhetném félelmeim emlékművének is.

NEM TALÁLTAM CÉLTÁBLÁT?

Egy vakvágányon jövök haza naponta a városból, munkahelyemről, térdig szemétkben már.

A vakvágányok szemételepekké lesznek, mi mássá is lehetnének?! És lassan terjeszkednek, hogy idővel a szemét nyílt pályáivá, tengerivé, óceánjaivá legyenek.

De néha még fel-felszikkrazik a szín is, nem szedték fel, nem temetődt be mindenhol. És a szemét legnagyobb hányada is szép lakkos újságpapír, zománcos háztartási gépen. Igen, hol van már a régi szemét! Szeretek úszni, evezni e lakkos-zománcos szemétkben, nem bomlik, nem rothad, nem bűzlik oly intenzíven.

Pl. már több mint egy hete nézem Miroslav Krleža újságbéli arcképét egy száraz kőrön fennakadva a moszatos madrac, egy ki tudja mit tartalmazó, bepárasodott műanyag zsák és egy kibelezett villanyúzhely között, száz méterre a befalazott ablakú, családi házként szolgáló, magas váltóháztól, amely éjszakánként, akárha vonat döbörögne, biztosan meg-megremeg még. Eláztatta az első, csörgősre szárította a nap, mára meg eltűnt, letakarta, elfüggönyözte tülljével a hó.

Megálltam, lehajoltam végre, hiszen már napok óta készültem tisztelni előtte. És hógolyót gyúrtam fényírta arcáról.

A hógolyó most — akár egy metafizikus csendéleten — itt van fekete asztalomon. Olvad lassan, és elmocsarasítja, elúsztatja halványzöld kézirataimat.

Nem találtam céltáblát?

SZÉPEK

A laskanyújtó magától forog a szögön. A fény, a legyek a tapétán, a gyerekek a szőnyegen, a vajtömb a *hajnali hírek*-en, s íme, én is, mind átmegyünk, átcsúszunk alatta.

Szépek vagyunk, szépek most, így élre rakva, szépek, akár a még érintetlen, vadonatúj papírpénz. Szépek. Ám vízjel, vízjel tölgylevele, érdes makk-kalpagja nélkül.

A laskanyújtó magától forog a szögön, mely már a tapétázás előtt is itt volt, itt már a ház felépítése óta — nem bírtuk kihúzni, belerozdásodott a falba. Vannak szögek, melyek gyökeret engednek, akár némely száraz ág.

AKÁRHA A HÁZ SZERKEZETE

A csigák, akár a jég, felhasogatják a nagy leveleket, a kicsiket meg egyszerűen eltüntetik, megeszik . . .

Fekszem a barack és a cseresznye közé kötött függőágyban: minden csigáért 50 parát fizetek a gyerekeknek. Módszeresen fészük át az udvart, a kertet, a garázs mögötti keskeny málnásásvot. A recsegéseket, roppanásokat számolom; a betonon tapossák őket, és kretával jegyzik a garázs zöld falára, a pikádó céltáblája mellé.

Egy idő után már nem bírom hallgatni a recsegést. Kikászálódok a hálóból, és bemegek a nagyszobába. De a recsegés még ott is hallatszik. Akárha a ház szerkezete ropogna, készülné korhadt hajóként össze-roppanni. Felmegyek a padlásra. Lefekszem a díványra (allattam Z. rajzai, szétfújt grafit-csontvázai a VILÁGPOR-hoz), és fejemre húzom a vöröskockás plédet. Verejtékezek, már-már ezüstös váladékot engedek — most inkább a meztelen csigák összezúzását szenvedem. Fizetnék már a gyerekeknek, csak hagyják abba, de már nincs erőm kiáltani, lemenni, félek, összeroppanna alattam a fehér létra, össze én is, akár egy földhöz csapott csiga.

A HÍR SZIVÉBEN

Munkahelyemen, az Újvidéki Rádióban, örökölt fróasztalom tele — többek között! — kusza, gubancos, hússzín hangszalaggal (a rádió épülete előtt még a villanydrótokon is lóg egy hangszalag-fürt, a huzat vi-

hette ki valamelyik stúdióból, vagy a technikusok közül dobhatta ki valaki dühében az ablakon) és könyvvel. Sehogyan sem sikerült még megállapítanom, kiék is tulajdonképpen e könyvek. Meglehet, hogy egy elmaradt nyereménypályázat jutalomcsomagjáról van szó.

Čapek *Novellák*
Zola *Nana*
Brontë *Jane Eyre*

Egy szép napon aztán elhatároztam, egyenként hazahordom a könyveket, annál is inkább, mivel nekem egyik sem volt meg. Szépen feltöltöm könyvtáramat, mondtam boldogan.

Brontëval kezdtem. Finoman becsúszattam kínai oldaltáskámba (egykor sok-sok könyvet loptam, és valami tapasztalat még maradt ujjaimban) és elindultam hazafelé.

A Futaki úti buszon a gyenge napsütésben ringatózva elővettem a drapp kötésű regényt, és leírhatatlan áhítattal, nyitottsággal, elolvastam az első mondatot:

Aznap szó sem lehetett a délutáni sétáról

— majd lehunytam a szemem, és hagytam, hogy átjárjon az őszi meleg, ugyanis én már a regény telét éreztem csontjaimban. Csak a Tartományi Kórház előtt dugtam vissza kékszín táskámba a kitűnő, erős kötésű könyvet.

Holnap a Nana kerül sorra? — kérdeztem magam, kiszállva az autóbusból, az ecetgyár kéménye felé pillantva mosolyogva.

Szeretek a rádió üres folyosóin üldögni, az alig hallhatóan zsongó, susogó stúdiók előtt leledzeni, a friss híreket spriccelő-bugyborékoló-csikorgató szífvben, minden egyes hírből hallva valamit, és mégis, egyetlen hírről sem véve teljes egészében tudomást.

Az emeletről, ahol szerdán és csütörtökön felvételezek, egy kozmetikai szalonba (ő, a nők fehér néger-maszkjai!) és a Vojvodina labdarúgó klub helyiségeibe látni (hány szelektor váltotta már azóta is egymást, amióta itt dolgozom: Boškov, Veselinović — a távozó szelektorok afféle krónikásává lettem immár).

Sosem gondoltam, hogy én egykor majd a rádióban fogok dolgozni; milyen trehányul bántam egész életemben a hangommal — az én hangszalagom valóban ott lóg valamelyik póznán: kivitte lázas torkomon a huzat.

Aznap szó sem lehetett a délutáni sétáról

— kezdtem olvasni otthon, immár hangosan, a regényt. Így, hangosan fogom végigolvasni az egészet, mind a 673 oldalt; gyakorolnom kell, össze kell szednem magam, össze a tartomány huzatában lebegő hangszá-
laimat-hangszalagaimat.

KÖKÖNYV

Rózától (Bánszky Máriától), a Vajdasági Múzeum néprajzosától, akihez még zentai és belgrádi szálak fűznek) kaptam ezt a borszerű bar-
na papírra nyomtatott plakátot:

GOTSKA PLASTICA NA SLOVENSKEM

Fekete léceket erősítettem rá, és mint drága kincset őrzöm — e házba is sértetlenül sikerült átszállítanom. Ha e házból is tovább kellene men-
nem, nem tudom, mit vinnék magammal, de a szlovén gótika e plakát-
ját mindenképpen. Összegöngyölném szépen, hónam alá dugnám, és
zsebbe tett kézzel, átvágva a vakvágányon, ismeretlen irányba távoznék
— éppen csak megjegyezve: hiszen én nem is itt akartam élni, az egész
csak véletlen volt...

Többen megjegyezték már, hogy a plakát e szobra, szerzetese hasonlít
rám. (A költő szerzetes, mondja Németh László.) Akárho Lőcsei Pál
készítette volna.

Mezítláb vagyok, hüvelykujjam letört. Van Gogh — Heidegger által
kisuvikszolt — bakancsa itt van 10 cm-re lábamtól, akárho bele is lép-
hetnék; világom nincs olyan távol világától. Szabályos háromszöget
alkot a lábam, a bakancs és az asztalon levő rothadt kaptafa.

Fafaragó barátomtól (aki egykor legénykorában, Temerinben, liter-
számra fogyasztott a (Chartreuse-t) megkérdeztem, miből vagyok. Fából
vagy kőből? Azt mondta, kőből, mert ha fából lennék, úgy néznék ki,
mint a kaptafa. Pontosan úgy, mint a kaptafa.

Tehát, kaptam fel a fejemet, a könyv, ez a könyv a kezében — ez:
kőkönyv!

A jobb kezem feje is letört, de azt mondják, éppen ezért érzik állan-
dóan úgy, mintha érinteném őket.

FERKELT SE

Egy rossz bűvárszemüveg is előkerült a ganéból. Abbahagytam az
ását, és a vásári cukorrúdra emlékeztető locsolócsőnél alaposan kitisz-
títottam, megmostam. Fiam boldog, máris a fején a nagy, fekete gumiba

ágyazott szemüveg. Igaz, az üveg be van törve, egy darabkát ki is kellett piszkálnom, de a levegőben így is megteszi, meg, sőt.

A ház (Virág utca 3) előző tulajdonosai egykor igen jó módban éltek (a családfele két-három nagybirtokot, vállalatot is tönkretett mint igazgató, mielőtt külföldre távozott) — ezt a szemétdomb és most a gané felszámolásakor, elemzésekor is pontosan láthattam. A legfiatalabb gyerekek természetesen a mélytengeri halászat volt a hobbiya. Amikor először jártunk e házban (a cserét ajánló újsághirdetés megjelenésének napján, az ő szobájába is bepillantottam: akárha fekete emberek lettek volna a falra szögezve.

Nézem a fiamat, és valahogy szuggerálni próbálok neki, ne a mélybe, a magasba igyekezzen. A magasba! A magasba se. Srégen, ferkelt igyekezzen inkább. Ferkelt... Ne, ne igyekezzen ferkelt se, mondom, ismét a ganéba nyomva az ásót. Ne igyekezzen. Ne.

AMIT NEM ÍRTAM

Gépeltem valamit és az új, egyszer használt indigót a fehér asztalon fejettem. Betűz a nap: látom nevem tükörképét a fekete festékben.

Már második napja nem nyúlok hozzá. Vissza-visszatérek, és nézem a nevem a matt feketébe domborított szöveg felett. Nem emlékszem, mit is írhattam. Csak nézem. Nézem reggel, délben, nézem este. És lassan emlékezni kezdek valamire — valamire, amit nem írtam. Ez az emlék, ez az emlékezés agysejtjeim eddig érintetlen részét aktivizálja. Egészen bepörgök.

Szaladok a gépért, behúrom az indigót, csak magát az indigót, mint lehetetfinom sötét selymet, és egész nap írok, írok megszállottan. Flytatom azt, amit nem írtam, és soha nem is fogok megírni.

A DIÓFASZÍN

Diófalevelet égetek. Igen, külön-külön kellene égetni a fák levelét. Az illat tisztasága miatt. Azonnal megérezem, ha egy meggy-, cseresznye vagy barackfalevél pottyán a tűzbe, vagy vitorlázik el lángra lobbanva felette, muzsikálva szinte, majd vitrázsként zúzódva össze a fűben. Külön-külön kellene égetni még a kajszi és a sárgabarack levelét is. Semmiféle mixelés!

Alaposan, nagy körültekintéssel kell végezni az évszakok ezen semmis zsertartásait. Mert lehet, hogy nincs is más, mint az első zöldbarack íze, a nyáresti locsolás, a levélegetés, a hajnali hólapátolás...

Mélyeket szippantok, veszélyesen mélyeket. (Ézért kellene abbahagy-

nom a dohányzást is, amelyet tán éppen dióféleveget csavarva kezdtem: nem volt ritmusom, nem tudtam mértéket tartani, és hát stílusom sem volt.)

Egy vastagabb (3 cm átmérőjű) száraz ág kerül valahogy a kezembe. Kettétöröm. Hosszasan bámulom a törés helyét.

Diófaszín.

A diófaszínél kezdődik a barna. Bár mintha fekete is lenne benne, persze még anélkül, hogy látszana.

A diófaszín szomorú szín. De nem nyálás szomorúság, férfias melankólia inkább.

Szeretnék egy-két gyalult diófatömböt magam körül. Éjszakánként feljedsz, és rezgő, verejtékező ujjaiddal, melyekről már régen lekopott a nikotin illetlen-sárgája, megkeresed és megsimogatod a sötétben a diófatömböt. Egészen szokatlan ez a szomj...

Gyermekkoromban láttam egy óriás, vadonatúj diófakoporsót a város-házával szembeni sarkon, az Ádám-szikvizes házában levő koporsósnál. Isteni, volt, isteni, mondom még most, emlékezve is. Kié, kérdeztem a Kistóra menet az enyvtől csillogó inastól, mert hát alig volt néhány két méteren felüli ember városkánkban, azok is lassan (mint pl. a Konc újságíró, a *Tiszatáj* című kanizsai napilap egykori, ma már csak kartondobozt gyűjtő, szerkesztője) meggörnyedtek, összentek, már-már négykézláb jártak. Senkié, mondotta. Reklám. Megkönnyebbültem, meg, még most. emlékezve is. Csak reklám.

Szeretek felmászni a diófára, noha negyven körül már nem igen mászkálnak fára az emberek (— komolyabb dolguk van — mi is?).

Mint mondtam volt már, a cipőtisztítást, a borotválkozást, a nyakendőt, az öltönyt stb. kiiktattam életemből, ki anélkül, hogy észrevettem volna, de a fáramászást nem akarom kiiktatni soha, nem, még akkor sem, ha jól tudom, a rendőrök nem kedvelik a fákon üldölgélő „úriembereket”...

Felmászok a diófa tetejére, és látom: a környék minden udvarában, kertjében van diófa. Ez szép. Valami szerkezetet kölcsönöz világunknak. És én e szerkezetet valahogy belülről is látom, érzékelem... Egykor nagy kert volt ez az egész vidék le a Dunáig, Kisdunáig.

Felmászok. Szeretem ölelni ezt a se kövér, se inas, se göcsörtös fát.

A túlsó oldalon, jobbra a sarkon lakik az új újvidéki temető igazgatója. A felesége is ott dolgozik, magyarázzák a gyerekeim. Nem tudom, honnan a fenéből ez az értesülésük.

Az új temető pontosan olyan, mint egy kietlen, modern repülőtér.

Megnyugtató érzés, mondom komolytalankodva-komolykodva, hogy a röptér igazgatója szomszédunk, megnyugtató még akkor is, ha egy föld alatti, túlvilági röptérről is van szó...

Most is künn szorgoskodik az utcán — jól látom fentről a diófalel-füst halványkék függönyén keresztül —, a szembeni szomszéd, a rozmárképű egészségügyi munkás (akinek szintén Austinja van) kapuját javítják. Biztosan szabadnaposok. Ezek szerint: asztalos vagy ács az eredeti foglalkozása.

Nem nagyon kedvelem, ha itt ügködik az utcánkban, jobbján a fehérköpenyes rozmárral. Mindig azt hiszem, halottak napja van és hogy nekünk, Virág utcaiaknak protekciónk, elsőbbségünk van...

ORIENTÁLIS MUZSIKÁRA MOZGÓ PÓK

1977. október 6.

Főzöm a málnateát. Künn a teraszon a szomorúfűz szűrte napfényben Pero, a fiatal belgrádi archeológus (a kelta pénzleleten dolgozik itt; Róza hozta el hozzánk aludni, mert a történészek kongresszusa miatt nincs hely a szállodákban) a kínai, azt hiszem kínai, bambuszcsörgőt vizsgálja. Egy pók a zsinóron lógó, színes bambuszrudak közé feszítette hálóját. Ha fúj a szél, vagy kezünkkel érintjük és csörögni kezdenek a rudacsókák, mint egykor a borbélyműhelyek nádfüggőnye, a háló kitágul, összehúzódik: szép szerkezetébe be vannak kalkulálva az évszakok szelei, be az orientális muzsika is.

Hozom a teát. Róza és Pero valami fogkeféről beszélgetnek. Egy becsi, házi gyártmányú fogkeféről! Nem hallottam az előzményeket, azt hittem a pókról beszélgetnek, de bekapcsolódom én is a kedélyes reggeli társaságba — az éjszaka vodka után még áttértünk pálinkára, és most lebegünk, lebegünk. Minden bizonnyal disznósörtéből készíttik, mondom. És fából... Egy éve szintén Rózától hallottam, hogy az asztmások kúrálkhoz Becsén szerzik be a fürtojást...

Majd ismét az orientális muzsikára mozgó pókot vizsgáljuk. Mondom, még Amszterdamban vettem az egyik gracht melletti kínai, azt hiszem kínai pinceboltocskában ezt a csillárszerű díszet (meg a sárgarépát ábrázoló tusrajzot), de még most sem sikerült megtudnom a nevét, minden egyes alkalommal valami másnak nevezem, noha engem lényegében minden alkalommal a borbélyműhelyek függönyére emlékeztet. Milyen boldogan ütöttem át minden júniusban nullásra nyírt szögletes kobakomat azokon a mézszín nádfüggönyökön!

(Meglépődve veszem tudomásul, Pero kitűnően ismeri Kondor Béla festését.)

CIKLÁMEN CERUZA

Eltűnt a ciklámen ceruzám. Még véletlenül sem akarom azt mondani, hogy valaki eltulajdonította. Egyszerűen eltűnt.

Első utam a zöld almáriumhoz vezet, de tele a fiókok téli holmival, egy szál fű se fér beléjük, nemhogy még az én alig használt, alig néhányszor hegyezett ciklámen ceruzám.

Eltűnt, és én nélküle nem tudok mozogni. Mozogni — hol is?

Ciklámen ceruzával szoktam aláhúzgálni a könyvekben a sorokat, néha naponta több könyvet is átfestek, ciklámenné varázsolok. Tehát, nélküle nem tudok mozogni az ólmosorok között.

Eltűnt, elnyelte a föld, s én tehetetlenül vergődök súlyos ólommérgé-zéssel, ciklámen mankóm nélkül.

NARANCSBÉLYEG

Jön a postás. Egy nyurga, hirtelenszöke fiatalember. Mindig zavarba jön, ha megpillant a zöld vaskerítés mögött. Gyorsan, nagyot kattintva kinyitja táskáját, és nem érti, hogyan lehetek egyszerre bent, a rács mögött, a rózsák között és kint, táskája fenekén, narancsbélyeggel homlokomon.

Be kell takarni a rózsafákat, szólok a dog fülét gyürkélve, ugyanis a fazonírozás után az egyik nem áll a legszebben.

Kézbesítsd ki neki a nyugdíját, figyelmeztetem a táska öblösen visszhangzó mélyéről. Kézbesítsd ki, megszolgált szegény.

MUGOTTE AZ AKASZTÓHEGY

A nappali kerek, fehér asztalánál ülök, a kirakatnyi ablakban. Szépen süt a nap, de a diófa hulló nagy levelei mintha engem akarnának betemetni. A hinta, akár egy himbálódzó kosár, már megtelt. A matyó terítőn, melyet valaki cigarettájával, pontosan tartva magát a népi minta, a népi lélek ritmusához, diszkrétén kiegészített: Bosch-literatúra.

Az olasz mappát, most látom csak, H. ajándékozta C.-nek, mielőtt az még főbe lőtte volna magát. Hana Volonková könyvében istentelenül rosszak a reprók. Az önarcképek után nyomozok a Jugoszlávija mammut-monográfiájában.

Bosch ez a hóka arcél

firkantom reflexszerűen az egyik cédulára. Tényleg, valami kiitta ennek a flamandnak az arcát, ki, akár a patkány a galambkoponyát... A kis SKIRA-kiadványt nem ütöm fel, pedig ebben a legjobb minőségű a nyomás, csak nyugtatom rajta a

kezem; érzem, átmelegsik a durva-szép vászonkötés, és átforrósodik széles karikagyűrűm is.

Egész nap feküdtünk, hogy ne pazaroljuk fölöslegesen az energiát. Pénzünk ugyanis már hetek óta nem volt. Domonkosék az egyik, mi a másik szobában. Olykor áttámolyogtunk egymáshoz, hogy megbizonyosodjunk, észnél van-e még a másik. Ha nagy volt a vihar, a tenger feldobálta a kavicsokat egészen a harmadik emeleti ablakokig. Kopogott. S mi, minden egyes alkalommal, gyorsan felugrottunk, mint akiket hívnak. A tenger LX. szimfóniáját játssza, mondtam olyankor, keserűen mosolyogva — íme, ingyenjegyünk van e nagy koncertre!

Es akkor egy napon, egy szép napon, csomag érkezett otthonról, Kazisáról. Barátom küldte. Mondanom sem kell, a postás csengetése minden tekintetben túltett Beethoven és a tenger IX. szimfóniájának kopogás-motívumán, mint rugószerkezet dobott ki bennünket az ágy. Igaz, hogy a postás kezembe tette, pontosabban, ejtette a csomagot, valahogy nagyon kicsinek, nagyon jelentéktelennek tűnt ahhoz, hogy valóban csomagnak neveztessem. No de hát, mégiscsak csomag volt, méghozzá csomag onnan, hazulról!

Kézről kézre járt. 1000 gramm, olvasta egyikünk. 1000 gramm. 1000! Majd az asztalra tettük, és bár szépen sütött a nap (azokban a napokban már ibolyát is találtak az öbölben), gyertyát gyújtottunk. Ha kissé nagyobb a csomag, tán még táncra is perdülünk a nagy asztal körül, amelyen egykor 50 kilogrammos (50 000 grammos!) halat is daraboltak.

Rezgő ujjakkal bogoztam kék-fehér zsinórját, bontottam homokszín pakkpapírját.

Egy könyv hullott ki belőle. Igen, azon nyomban kapcsoltam: egyik levelemben kértem volt barátomat, küldje utánam az éppen nála levő SKIRA-Boschomat, amelyet azokban az években is éppen olyan nehezen tudtam nélkülözni, mint mostanában — csak a tanulmányozott motívumok változtak, cserélődtek ki észrevétlenül az elmúlt évtized alatt.

Na most megérkezett! Hieronimus megérkezett, mondták. Itt la, az öreg szürrealista!

Még abban a minutumban, ahogy felismertem a durva kötést a makszimálisan megnyújtott S-szel, számadást végeztem, ugyanis tudtam, a SKIRA-Bosch pontosan 500 grammot nyom. Küldték már utánam barátaim, barátnöim, szüleim máskor is. Tehát, akkor még 500 gramm maradt!

Egy használt, szintén homokszín stanicli volt még a csomagban. Nyomkodtuk, tapogattuk, szaglásztuk, de sehogyan sem tudtuk elképzelni, mi is lehet benne.

500 gramm, mondtam nagy komolyan. 500!

Furcsán néztek rám. Féltek. Félttem én is. Bosch rossz előjel volt, elővigyázatosságra intett bennünket.

Nem emlékszem már, melyikünk öntötte az asztal közepére a stanicli tartalmát.

Négy ökölnyi csicsóka volt benne.

Azon a télen jegyeztük el egymást — félig komolyan, félig játszva —, lehet, gondoltam, afféle nászajándékról van szó... Szótlatlan álltunk. Valaki megfojtotta a gyertyát, én meg, hogy mentsek valamit a meghitt hangulatból, egy-egy aranszín, abszolút formátlan gumót nyomtam a kezükbe.

A tenger óriás, kíváncsi ováltükrékként billent felénk a terasz nyitott ajtaján, és egyszerre tört ki mind a négyünkől az állati, könnyet fröcscentő röhögés, és ki-ki a maga gumóját (formátlanságát) szorongatva, lerohantunk a rivára...

Csörög a diófalevél; karikagyűrűm már teljesen átforrósodott. Bosch hóka arcába bámulok: mögötte az akasztóhegy.

KISKERT

Gyöngyvirágos kiskertemben — énekli a szomszédasszony. Gyorsan kidugom a fejem az ablakon: nem gyöngyvirágos a kiskert.

Valami idilli, népszínműi képet, kulisszát vártam. És láttam is lelki szememmel. Intenzíven él bennem egy ilyen világ, intenzíven, akár a paradicsomkert.

NANA

Ma (1977. november 11-én) hazahoztam a *Nanát*. Gyalog jöttem. Olykor felütöttem a lila vászonban kötött, homokszín papírra nyomtatott könyvet, de mindig csak egy-egy mondatot olvastam el.

A 290. oldalon:

Nanát kívált ezeknek az aljas tobzódásoknak őszintesége nyugtalanította.

Új cipőm van, de már nem töri a lábamat, és teljesen el is piszkolódott. Érdekes, én kiiktattam életemből a cipőtisztítást (pedig gyerekkoromban cipőpucoló szerettem volna lenni, már voltak is bordó bársonyrongyikáim). Tényleg, mennyi mindent kiiktattam az életemből! De mit iktattam a helyükbe?

A 488. oldalon:

Aztán szemben ott állt az ezüsből, aranyból készült ágy, az ötvös-munka vadonatúj fényében ragyogva, valóságos trón, s elég széles, hogy Nana kiterítthesse meztelen tagjai királyságát; bizánci gazdagságú oltár, méltó nemének mindenhatóságához, melyet e percben leplezetlenül meg is mutatott rajta a rettegett bálvány vallásos szemérmelenségében.

Itt megálltam, és hosszú tépelődés után hozzáolvastam még egy mondatot:

S mellette, keble havának visszfényében, istennői diadala közepette ott fetrengett maga a szégyen, maga az elaggottság, egy nevetséges és siralmas roncs: Chouard márki, ingben.

Különösen tátoghattam ott a zsidótemplom előtt, mert egy bőrmicis járókelő hosszasan rám meresztette szemeit. Így van ez, mondtam képébe vigyorogva, ha az ember nem olvassa el idejében a Nanát. Ja te ne diram, mondotta, és elmenekült.

Magasan fenn galamb repült. Behunyja-e röpülés közben csöpp gomb-szemeit, tűnődtem. Fenn sokkal párasabb lehet a levegő...

A Politikában Finci Gide naplójának Zolára vonatkozó sorait idézi. Akkor mégsem egészen véletlen, hogy éppen most, ma viszem haza a Nanát, szögeztem le a hangszerjavító kis kirakatának óriás cintányérjába bámulva.

BORZASZTÓ ÜLNI AZ ÉJ KIVILÁGÍTOTT KIRAKATÁBAN ÉS ÍRNI

Valami komolyabb kutyára lenne szükségünk. Mégiscsak kertek öveznek bennünket egészen a Dunáig, Kisdunáig. Ezeknek a kóbor kutyáknak, amelyek, akár a patkányok, bevették magukat a kamrákba, ólakba, kutyáólakba, fogalmuk sincs a házórzésről, erről a legnemesebb ősi hivatásról; nemcsak hogy nem zavarják el a hívatlan vendégeket, hanem még ide is csalogatják régi, hogy úgy mondjam, alkalmi ismerőseiket.

Rossz jel az, ha valahová így beözönlenek a kóbor kutyák, mondja Dudud néni, a kerítésre könyökölve, a vakvágányt gyaluló bulldózer munkáját figyelve.

Éjszakánként, ha zajt hallok, nem mozdulok a manzárdról, de figyelek, nyúlként fülelek. A zaj hihetetlenül felerősödik itt a palatető alatt, és hát koponyámban — a pala és a finom csont akusztikájá kitűnő. Megkísérletke-e már csonttal, finom koponyacsont-lapocskákkal borítani hangversenytermeket?

Nemegyszer úgy tűnt, gyerekeimet ölik lenn.

Nincs fegyverem. Valahol van egy nagy, tűzérbajonettem, még Szabadkán találtam a nádtető bontásakor, de mindig elfelejtem felkészíteni könyveim közé, a rothadt kaptafa mellé, átlósan a végtelen asztallapra. Egy rozsdás félkilogrammos súlyt szorongatok, ezzel akarok védekezni; betöröm vele a homlokát, betöröm, motyogom.

Lenn a nagyablaknál is félek — borzasztó ülni az éj kivilágított kirakatában és írni.

Tulajdonképpen már megegyeztem egy dán dogra. Most lassan, fokozatosan likvidálni kellene ezeket a kóbor kutyákat — tudom, nehéz lesz, és az is megtörténhet, hogy ellenünk fordulnak, igen, hiszen többen lekölykeztek már.

Apám ígért egy puskát. Elhozom a pisztolyát is. És ülök majd fenn a rothadt kaptafánál, lenn a fekete, redőnyös íróasztal mellett vagy pálmák, pistikék, rododendronok, ólomgyökerek között a kivilágított kirakatban, vállamon puskával, övemben pisztollyal, lábamnál az óriás kutyával, és akkor majd végre laza izmokkal kötöm, csomózom szorosra, szorosabbra, még szorosabbra a tinta égszín hurkait.

MIÉRT IS?

Pénzt voltam kölcsönkérni (már az állatok is szenvednek, néhány nap, és felfalják egymást!), és nem kértem, jöttem vissza a temető mellett a Futaki úton, és abszolút nullán voltam, nullán abszolút (miért is erőlködöm e Virág utcai életformával, amikor nem tudom fenntartani, sosem is tudok semmilyen élet-formát fenntartani — hiába próbálom azonnyomban írással aládúcolni, hiába, hiába), amikor egy rózsaszín és egy kaszárnyasárga ház között balról felnéztem az égre, és: megpillantottam az ecetgyár kéményét!

Lelassultak lépteim (odafelé rogyadoztam, de elfelé már-már futottam), majd még mindig a két ház között, bár közelebb a sárga falhoz, melynek salétromkontinensét csúnya visszerként felezett egy száraz inda, megálltam, és csorogni kezdtek a könnyek arcomon. Hirtelen azt hittem, eleredt az eső. De nem, nem is borult, inkább tisztult, fagyalt-színnek ömlöttek el a világon.

Néztek a járókelők, és nem tudták és én sem tudtam, miért vagyok olyan boldog. Miért is?

A VIZESPOHÁR

A vizespohár már napok óta itt áll asztalomon — lassan láthatóvá lesz a piszoktól.

Addig szép igazán a vizespohár, addig vizespohár, míg láthatatlan, míg iszod a vizet, s úgy érzed, lecsúszik a torkodon a föld, az ég.

Könyvet kellene írni egy pohár vízről. Valahogy úgy, mint ahogy Konstantinovic a sörösüvegről (*Traktátus a sörösüvegről*). Régóta kerülgetem én már e nagy-nagy témát, régóta, akár az epikusok a csatatereket.

Ahogy egy angyal visszatekint a pohárra...

(Rovarház 28—29. old. Gogoi halála 98. old. Versek-Rekapituláció 74. old.)

Kosztolányi írja a *grand artról* és a *petit artról* értekezve:
Uraim, tessék megérezkélmi egy pohár vizet — jelzők és mesterkedés nélkül — szerényen, de oly igézően és kellezően, hogy az olvasó megsomjazzék és inni kívánjon. Aki ezt elérte, az „nagy” író, az „nagy” kérdésekről ír.

Somlyó György — hozzám annyira közel álló — *Alfa* füzetében olvasom:

Nemcsak ahhoz kell képzelet, hogy egy pohár vízben meglássuk a tengert; ahhoz is, hogy a pohár vizet meglássuk a pohár vízben. Talán még nagyobb.

A SZÖRÖS HÁZ

Hol volt, hol nem volt, a vakvágányokon is túl volt: a szörös ház.
 Ennyi a mese, a többi így történt, egy az egyben.

Hallom én, hogy a gyerekek a szörös házról beszélgetnek a szobájukban. Megálltam az előszoba közepén, a dog arany foteljánál, és hangosan felnevettem: szörös ház! Hát szörös egy kis lelketek van, mondtottam magamban, és odasompoljogtam az ajtójukhoz, melyből éppen hiányzott az üveg (a múltkor átszaladt rajta valamelyikük), és hallgatóni kezdtem.

Sz. súlyt emelt; nagybátyja, az öntő, új súlyokat készített neki — én hoztam el őket hétrét görnyedve, kínai oldaltáskámban. L. pedig szalvétagyűjteményét rendezgette, szellőztette, országok és nagyság szerint, a cserepéldányokat természetesen külön rakva — kollekcója 864 darabból áll (egyszer majd külön tanulmányban fogom feldolgozni). Közben, inkább csak úgy mellékesen, a szörös házat emlegették.

Éppen a szörös háznál fékeztem, mondta L., mert jobbról K.-ékat pillantottam meg a Bundással. (K.-ék nemrégén költöztek ki Amerikába, és éppen azokban a napokban jelentkeztek, képeket is küldtek a Grand Kanyonról.)

Halkan beszéltem nekik, hogy ne hülyéskedjenek. (Bár már arra is gondoltam, felszaladok a fehér létrán, és egy albinót helyezek a fekete szörös házba, és megmozgatom, elengedem, ellököm egy történet 8-as alakú alaprajzán . . .) Nem hülyéskedünk, mondták. Miféle szörös ház?! Miféle, kérdeztem mind követelőzőbben. Itt van a vakvágányon túl. Egy egyszerű szörös ház. Egy egyszerű szörös ház? Igen. Estére ugyis megyünk a mama elé, majd megmutatjuk, ha már annyira érdekel,

mondták. Jó, mondtam, és kimentem az udvarra, hogy cirokmagot szórjak a madáretetőkbe.

Esteledett. Átmentünk a vakvágány töltésén. A gyerekek, a kutya meg én. Rövidre fogtam az új póráz (neki is kellett valamit hoznunk Párizsból!) nikkelláncát, mert sok az üvegcserép, a vegyszer, mérég is tán, no meg a kóbor kutyák galandféreg-spirálokkal teljes ürüléktonrya. Amikor ideköltözködtünk: a kóbor kutyák Golf-áramának neveztem e töltést, e vakvágányt. Leereszkedtünk a Magarašević utcába. Rögton az utca elején, a hatodik, 56-os számot viselő háznál azt mondták: *ez a szőrös ház.*

Jól ismertem ezt a házat, hiszen szinte naponta erre járok haza, a Telepre. Csak ha busszal jövök, akkor nem. Jól ismertem, de a sötét, mert közben hirtelen besötétedett, egy kissé bizonytalanná tett, meg hát én a másik oldalon jövök.

Gyere ide na, mondotta kislányom. Átadtam a pórázát a fiamnak, és odaléptem a falhoz. Add a kezedet, mondotta szokatlan határozottsággal, és végigsimítottam tenyeremmel a falon.

Megborzadtam. Kis híján elsíktottam magam gyerekeim és kutyám előtt.

A fal, a ház valóban szőrös volt. Akárha valami nagy, erős sörtéjű állatot, farkast, vadkant, bizont vagy grizlmedvét simogattam volna. Vagy egy óriás sárkefét, az éj óriás sárkefétét.

Nem síktottam el magam, de elkaptam a kezemet, miközben a gyerekek felnevettek, és a dog is összecattantotta fogsorait. Hogy valami félelkeppen leplezzem zavaromat, ismét én fogtam kezembe a pórázát; jó volt a hideg nikkelszemeket morzsolgatni, szorítani, a lánc volt az egyetlen bizonyosságom az éjszakában (— igen, a lánc, a bilincs is lehet olvasófűzér).

Szólanul indultunk a Dušan cár utca felé. Tulajdonképpen a kutya húzott bennünket, mert macskák suhantak, foszforeszkáltak a foghíjas léckerítések mögött.

Tényleg, hogy a fenében fedeztettek fel, kérdeztem a gyerekeket a Pero Segedinac sarkán levő iskolánál. Sehogy. Mindig is szerettük símogatni.

Másnap, mondanom sem kell, gyalog indultam a városba — a Magaraševićön, méghozzá a jobb oldalon. Megvizsgáltam a falat.

Minden bizonnyal disznósörtét keverték a malterba, és az erős sörté valami miatt kirúgta magát, kiegyenesedett. Szinte minden négyzetcentiméterre jutott egy-egy két-három centiméternyi, fekete szőrszál. Valami rémleni kezdett, gyermekkoromban mintha én is láttam volna,

hogy sörtét kevernek a sárba, no de hát mi-mindent nem kevernek a tehénlepény és a paripacitrom mellett még a sárba?!

Megkönnyebbülten indultam el, hogy aztán majd a temetőn keresztül kivágjak a Futaki útra, de mégis kísértett a félig bepucolt, túl meszesre, ridegre kevert malterű ház, kísértett, mint egy óriás, durva fanszórú női nemiszerv, és valamiféleképpen az albinó is elindult a 8-as alakú alaprajzon, kezében egy kis nikkelketrecel...

De hogyan került ide, e szőrös ház szobájába kislányom szalvétagyűjteményének ez az elhasznált, összegyűrt — megszentégtelenített? — darabja?! A rózsaszín szalvéta ott volt a kopott, morzsával szórt szőnyegen, egy kis ébenasztalka alatt. Akkor valahol itt kell lennie ciklámen ceruzámnak is, itt hiszen már hónapok óta nem találom...

Fojtó, nehéz viaszszag terjengett; még mindig nem szellőzött, még mindig nem tudott kiszellőzni a temető a halottak napja óta. Megálltam a temetőcsész háza előtt, Emerik Fejes világhírű naiv festő (festéke mártott gyufaszálakkal másolta az anzikszokat — őriznek-e még valahol azokból a gyufaszálakból?) sírjánál, a rakásra hányt elévült sírkövekkel, nagy mfniumpötytel megjelölt márványtömbökkel szemben. Ugyan mi lehetett a sorsa a kis, kendermagos kőangyalnak, amelyet annyira szerettem volna megszerezni (megvásárolni, elloponi)? Néhány nappal azelőtt még ott volt a nehéz tömbök alatt — sehogyan sem tudtam kihúzni, kimenteni. Ugy, letört orral, félig letört szárnyal valóban angyal volt, angyal, amelyről lerobbantatott a giccs páncélja; lövegként földbe fúródva, a nehéz súlyok alatt szinte lebegett...

Egy 60 év körüli ember jött felém az üres temető mohás kövezetű útján, hosszú, bokáig érő fekete kabátban, hóna alatt zöld tintával festett karton-sakktábla, másik kezében, elpiszkolódott, de még mindig átlátszó nylonzacskóban a bábokkal.

Hova megy? Milyen nyugodt... sovány... piszkos...

Lépkedett, és mintha egy helyben állt volna mégis. Tán valamelyik tágasabb kriptában van játszámája? Lehetséges. Vagy tán az albinóhoz megy, a szőrös házba, hogy a kis ébenasztalkán lejátsszák napi mérközésüket?

A cipőjére pillantottam: kopottabb lábbelit még nem láttam, akárha fából vagy papundepliből készítették volna. És ez a cipő majd rá fog gázolni a rózsaszín szalvétára, rá többször is játszma közben?!

EPILOGUS

Előkerült a ciklámen ceruza. Tulajdonképpen nem is volt elveszve, itt volt egész idő alatt: virágnyi falosz, beszorult az ágyak közé. Most

aztán többé nem szabad kiengednem karmaim közül! Legjobb lesz, ha mutatóujjamhoz dunsztgumizom.

Nézem a televíziót: Dél-Amerikában ismét ciklon pusztított; szálltak a fehér házak, mint kartondobozok.

A ciklonokat mihez kellene hozzádunsztgumizni? — kérdem.

SZÍNES FELVÉTEL

A Gare de Lyonon, az utolsó pillanatban, R. és J. elszaladtak, és vettek egy fényképezőgépet. (Ültem ott a peron kávéháza előtt, csomagjaink között, utolsó pernod-ommal, mint egy isteni lázmérővel izzadt tenyeremben, és arra gondoltam, hogy íme már ismét távozom, távoznom kell hazulról, igen: *hazulról.*)

Ez az első fényképezőgépünk (KODAK INSTAMATIC 300), és kitűnő felvételeket készítettünk vele. Ha vendégek érkeznek, azonnal veszünk a virágdíszes alvásdobozt, és mutogatjuk fényképeinket.

Frissek, mondta egyik barátom. Eredeti kadrírozás, mondta a másik. Így kellene filmet is készíteni, mondta a harmadik.

Fiam egyszer csak, egy ilyen képnézés közben, minden bevezetés nélkül, elírta magát. Miért mutogatjuk mi *öt meztelen* mindenkinek, kérdezte.

Nagyon meglepődünk, hiszen ő is készített felvételeket, ő fényképezte le pl. Bojan Bem olajpasztellje (zöld teniszpályán ülő fehér dog) alatt fekete dogunkat, noha még csak most indult az első osztályba. Amikor elmentek a vendégek, gyorsan átnéztük a képeket, és valóban: volt a felvételek között egy, amelyen a fürdőszobában — az erotikus plakátok alatt! — nénjével fürdenek, pontosabban, nénje pizsamában van, és háttával eltakarja öccsét, úgyhogy éppen csak a feje és a fenéke látszik, sejlik. Nevetnek, bár látni, a blitzcel közéjük ugró anyjuk kissé meglepette, megzavarta őket.

Rendben van, mondtam fiamnak, kiveszem a képet az alvásdobozból! — különben sem szeretném, ha alvászűökké lennének felvételeink. És ki is vettem, és betettem ide, az EINSTEIN ÚJVIDÉKEN dossziéjába. Most itt van, és minden alkalommal, ahogy így beülök ide az ablakba, első dolgom, hogy pillantást vessek rá. Tulajdonképpen tehát minden egyes fejezet előtt e színes felvételtől kellene értekezniem; nagyon megkedveltem, már nem is tudnék nélküle...

Most látom csak, a fürdőszoba falán levő nagy, erotikus plakátból a felvételen csupán egy mikrorészlet látszik: a zöld padlón, a fehér nő könyöke és mellbimbója között, a fekete nő támaszkodó, gyűrűkkel teli ujjai. Jelentéktelen detaile, de akkor miért olyan nagy a szerepe

mégis? Talán mert ezekre az ujjakra, különösen pedig a hosszú, vékony, piroskőrmű mutatóujjra nehezedik mind a két nő — láthatatlan — súlya. A kép alsó részének világosságába (fehér kád, sárga műanyagedény, rózsaszín falak, narancs hálóing), mint sötét ék, hatol a fekete kéz.

KÉT SÚLYEMELŐ

Ma végre teljesen kitisztítottam fiókjaimat munkahelyemen. Éppen úgy csináltam, üveges tekintettel, motyogva, meredt nyakkal, zsihbadt mozdulatokkal, mint amikor új, nem éppen maga választotta munkahelyre kerül az ember, vagy már zsebében a felmondással távozik, és még csak a fiókok felszámolása maradt hátra; se nem érkeztem, se nem távoztam, de egy kicsit érkeztem és távoztam is. Tele szemetes kosár jegyzetömb (kulturpolitikusok, ifjú és öreg színésznők, festők, tanügyi munkások, zenészek, köztük Ojsztrah gyorsírt szavai), levél, brosúra, döglött hangszalag, katalógusok, prospektusok, hangszalagok, doboz, dobozka, papírzsombok, tagsági könyvek, díszes meghívók, névjegyek . . .

Egy kék borítékot hirtelen, mint a tűzből, kikaptam a szemetes kosárból, még mielőtt készségesen segítkező barátom, a közlekedési rovat szerkesztője, el nem vitte az egészet a folyosói váróteremszürke szemetes ládába.

Sálje: Szirmai, Vrbas 3, Sečarana APV,

írta a bal sarokban. A *Kalangya* boldogult szerkesztője volt főnökömnek, az asztal előző tulajdonosának címezte, akinek egyik fiát felettébb kedveli kisfiam, mert: súlyemelő.

Amikor befejeztem a takarítást, nagytakarítást, jól bezártam az üres fiókokat, elővettem, és áttanulmányoztam a küldeményt.

Verbász, 1963. ápr.

Kedves Barátom!

Itt küldöm „Marionett kert” című, kabátom másik belső zsebéből előbalszott írásomat. A közbejött eső miatt nem adhattam át személyesen.

Szegedi Jenő vitt haza a Magyar Szótól féltizenkettőkor autójukkal, így nem intézhettem el mindent, de viszont nem áztam meg . . .

A novellát ismertem, mégis csak most érkezett el számomra a pillanata, most nyílt ki, most fogadott be, de most szó szoros értelmében. Számtalanszor elolvastam, nézegettem javításait, és közben a teleprinternek finom munkájának zaja észrevétlenül elringatott.

Még soha ennyi elszabott arcot egy rakásonl, írja. Az egyik nő különösen megragadta figyelmemet, természetesen nem az, amelyik az idős íróét, és már-már felé is indultam: haját mintha durva barna pokrócból fésülték volna ki. De akkor, szerencsémre minden bizonnyal, valami megzavarta a képet. Egy képtelen jutam vagy szólam, melyet az ismer-

retlen zeneszerző meghökentésből iktatott be. És: Ez fonákjára fordította a táncot.

Igen, mindössze ez a négy mondat vágott belém, de ez is egészet alkotva.

Allandóan készült, üzengetett, írkált, jött Újvidékre a cukorgyár öreg írója, de valami — a szél, a jég, az eső, a hó, a betegség, a háború, a halál — mindig megakadályozta szegényt, hogy *elintézzon mindent.*

Átfutom feljegyzéseimet, és érzem, valami zavar, töri szemhéjamat. Átolvasom újra, átírom, és végre megoldódik a rejtény: a közlekedési rovat szerkesztője is súlyemelő!

Valóban, milyen furcsa véletlen: két súlyemelő egy alig néhány soros — egészen mással foglalkozó — feljegyzésben. Hogyan csempészhették be magukat? Hogyan?

Most újra kellene írnom ismét, de nincs erőm emlegetni ezt a két súlyemelőt, elmúlt már éjfél, és reggel vinnem kell a gyereket az iskolába, mert végül is nem ide a Teszlába, hanem a Sonja Marinkovičba íratuk, hogy ki legyen az osztály létszála (9-en vannak).

De sehogyan sem tudtam elaludni. Azon tűnődtem, mit is jelentsen az a kitétel, hogy *kabátom másik belső zsebéből?* Biztosan valamit átadott az egyik belső zsebéből. Mit? Mit adhatott át? És mi lehetett a külső zsebekben? És mi a farzsebben? Mi? Miféle szövegek?!

Ez az öregember észrevétlenül behátrált novellái istentelenül rideg, szürke világába, be, akár az a régi kínai festő a képbe. És végül is az író egy lett hősei közül. Újvidéken már nem is úgy nézünk rá, mint Szirmai Károlyra, hanem mint egy markáns arcvonású Szirmai-hősre, akinek melleleg Szirmai-novellákkal voltak tele a zsebei, és aki ha ránk kiáltott: **TE KI VAGY?**, mindig megzavarodtunk, és egy-egy pillanatra mi is elvesztettük identitásunkat...

Lassan elaludva, azt a *fonákjára fordított táncot* jártam izzadva, verejtékezve reggelig.

A BAKELIT KUKA

A hóban, valahol Kecskemét és Budapest között, inkább közelebb Kecskeméthez, Kodály Zoltán szülővárosához: egy rózsaszín ház, kék tűzfalal.

Előző este a Szécheni Telep egyik toronyépülete előtt ráfutottunk a híres kecskeméti dogok legszebbikére. Szébb állatot még nem láttam.

Még most, napok, hetek múltán is szükségét érzem, hogy megismételjem e mondatot s általa újra megérintsem erős szőrzetű, kemény testét:

Szebb állatot még nem láttam.

Tiszta volt és erős. Már-már krétaszzerű. Fekete foltjai csupán arra szolgáltak, hogy tamponként felszippantsanak mindent — az állatból, a világból —, ami nem fehér, nem krétaszzerű.

Egész nap utaztunk, idegeskedtünk, fagyoskodtunk, majd mint hóval befűtt labirintusban, csetlettünk-botlottunk a telepen (már este volt, és még nem tudtuk, hol, Kecskeméten, Pesten vagy a kocsiban fogunk-e aludni), de ahogy megpillantottuk és megérintettük az óriási ebet, azonnal megfeledkeztünk bajainkról, meg mindenről. Úgy tűnt, e kutyát kerestük, és most, hogy megtaláltuk, hazaérkeztünk.

Tán itt fenn él, kérdeztem csodálkozva a kutyát sétáltató szimpatikus fiatalasszonytól, akit, mondanom sem kell, jócskán meglepett lelkes kis csapatunk váratlan felbukkanása.

Nem, mondta, csak kicsinyeik vannak, és a kant el kellett hozni a szélmalom melletti ketrecből...

Igen, csak a liszt, a gipsz, a kréta tud ilyen tiszta lenni. A galamb, a hattyú. Azzal a különbséggel persze, hogy itt, e dognál az erővel, a hús tömegével volt valahogy közvetlen kapcsolatban a tisztaság, a fehérség — még a nagy tél is.

A járókelők messze elkerültek bennünket, és megrökönyödvé lesték az óriás ebet ölelgető gyerekeket...

Aztán mégis jól végződött minden, és reggel a nagy köd ellenére is vidáman indultunk Budapest felé. És akkor tűnt elő, nem messze az autópályától, a kék tűzfalú rózsaszín ház a hóban.

Nem hinném, hogy különben is ilyen erősek lennének a színek. Nincs égbolt, azért ilyen csodálatosan intenzív a kék, állapítottam meg. E háromszögbe szorultak most mind a roppant egék, istenek, angyaik. Töltőtollammal megrajzolom itt a tűzfal háromszögét: \triangle

(Ezért olyan fontos, hogy mindig a legfinomabb kék tintával legyen telítve szerszámunk. Már akkor, ott, első pillantásomban is benne volt ez a szó, hogy: *tintakék*. Csak ezen anyag által kerülhetünk kapcsolatba az egekkel!)

Nincs égbolt, vagy úgy is mondhatnám, hogy az égbolt tájában most tej van.

(Lelőktem könyökömmel az asztalról tejes tálat. Mind a háromunknak — húgomnak, bátyámnak, nekem — volt egy-egy cseh gyártmányú kistálya. Lelőktem,

mert minden gyerek nagy-nagy karmester, és csak 10 éves kora után kezd megszűnni Toscanininek, Karajannak, Fricsainak lenni... Lelőktem és hirtelen arra gondoltam: ha be lenne fagyva a tej! Nem volt befagyva, de annyira megijedtem, hogy egész életemre belefagyott akkor ott, az asztal és a konyha színes betonpadlója között a tej a felfordított kistálba...)

Egy óriástökről lefújta a szél a havat. Valahogy közepen volt. Közepen a tők. Pontosan.

A végtelen vattában valahol delet harangoztak.

Pesten (első nap nem mozdultam a rádió Benczúr utcai Vendégházából, lebegtem a süllyesztett kád forró vizében, gondolván, összeszedem magam: Pestre koncentrálok, a lényegre, igen, a lényegre koncentrálok, de csak az otthoni vakvágányt láttam és azt a fehér pulykákat őrző kövér embert — minden fehér volt, csak az idős, májbeteg úriember nyakkendője és a pulykák taknya vöröslött*), ahogy kiszálltam a Kodály Köröndön a metróból, a fekete gumipadlón úgy éreztem, valami óriás óslény meleg, tapintókorongos tenyerébe léptem. És úgy maradtam, nem mozdultam, annyira megijedtem, hogy tulajdonképpen már nem is félttem, sőt, már reménykedni is kezdtem, reménykedni, hogy ami a forró vízben lebegeve nem sikerült nekem, az majd sikerül e feketén pulzáló óriás tenyernek: egy ponttá, egy biztos ponttá zsugorít!

Itthon (Újvidéken, Virág utca 3) a gyerekek immár egy évtizede egy keskeny szekrénybe hajgált, tárolt rajzai közül — mert hát, ha nem is időztem egy-egy üde mázsolmánynál, mégis regisztráltam mindegyiket, lényegében emlékszem mindegyikre — előbányásztam: a rózsaszín házat. Minden egyezik! Hajszálpontosan azonos. De hogyan került ide ez a bakelit kuka?!

Nézem, gyönyörködöm az érintetlen hóval teli bakelit kukában, és akárha pezsgőtől részegülnék, máris emelkedek: hógolyóm, mit kezemből szorongatok, mágnesként vonzza a szlovén erdők örökzöld tűt...

Akárha egy álomból, kilépek, kiszaladok a vakvágány kis töltésére. És a fehér pulykákat őrző májbeteg úriember valóban itt van, és tényleg csak nyakkendője és a pulykák csorgó taknya vöröslök a hóban.

* Azokban a napokban láttam a GAMF-on (a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola főépületének földszinti tanácstermében) a világ egyik legnagyobb élő művészének, Tóth Menyhértnek PULYKÁK című festményét, és tán az is belejátszhatott „látomásomba”...

post scriptum

Azon tündöm, hogyan is kellene, hogyan is lehetne megváltoztatni, kibővíteni, átlénygíteni az első mondatot anélkül persze, hogy jellege, egyszerűsége megváltozna. Egyelőre, mint hasonló helyzetekben legtöbbször, egy gondolatjeles beszúrással oldottam meg.

A hóban, valahol Kecskemét és Budapest között, inkább közelebb Kecskeméthez, Kodály Zoltán szülővárosához — ahhoz a városhoz, amelynek 19-ben a 21 éves Sinkó Ervin volt a parancsnoka: egy rózsaszín ház, kék tűzfalal.

Igen ám, de ha az első mondatot megváltoztatnám, átlénygíteném, akkor át kellene írnom, lényegítenem az egészet, akkor — mint ahogy Kodállal tettem — Sinkót is meg kellene említenem még egyszer legalább... Így van ez, ha a szonettnél is szigorúbb formáról álmodozol végtelen szabadságodban!

Bíró Géza (Románia): Ulrich Plenzdorf: Az ifjú W. újabb keservei